

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שקילת בשר ביום טוב

(כ"ח א') **משנה:** רבי יהודה אומר: שוקל אדם בשר (טבח המוכר בשר במשקל, אע"פ שאסור לשקול בליטרא, דהיינו מעשה חול, מותר לשקול) כנגד הכלי או כנגד הקופיץ (סכין גדול שקוצבים בו בשר, דאיכא שינוי, ולא הוי מעשה דחול). וחכמים אומרים: אין משגיחין (אין מעיינים) בכף מאזנים כל עיקר.

(ומברר) מאי כל עיקר (מה בא לרבות? היה לו לומר: וחכמים אוסרים)?

אמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו לשמרו מן העכברים (אין נותנים אותו במאזניים התלויים ביתד גבוה). אמר רב אידי בר אבין: והוא דתליא בתריטא (בטבעת שתולין אותן בה כששוקלין, דמחזי כנותנו לשם משקל).

ואמר רב יהודה אמר שמואל: טבח אומן (שיודע לכיון משקל כנגד משקל בידיו) אסור לשקול בשר ביד (לאחוז בשר ביד אחת והליטרא בידו שניה, שגם בחול אורחיה בכך).

ואמר רב יהודה אמר שמואל: טבח אומן, אסור לשקול בשר במים.

ואמר רב חייא בר אשי: אסור לעשות בית יד בבשר (נקב לאחוז בו). אמר רבינא: ובידא שרי (לנקוב באצבעו שרי, דלאו דרך חול הוא).

אמר רב הונא: מותר לעשות סימן בבשר (שלא יחליפו הנושא), כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא.

רבי חייא ורבי שמעון ברבי, שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב. (ומסיק) אינהו דעבוד כרבי יהושע. **דתניא:** רבי יהושע אומר: שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב.

שיטות הראשונים

איסור שקילת בשר ביום טוב: כתבו רי"ף ורא"ש דקיימא לן כרבנן, דאמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. וכן פסקו רמב"ם ורי"א¹. ודעת רי"ד שהלכה כרבי חייא ורבי שמעון, וכרבי יהושע שאמר שוקלין מנה כנגד מנה ביום טוב². וכן כתב שבולי לקט בשם גאון אחד. והשו"ע פסק כרי"ף וסיעתו³.

טבח אומן אסור לשקול בשר ביד: רש"י, אור זרוע, ור"ן פירשו, לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין, שכן גם בחול, כיון שאומן הוא, דרכו בכך. משמע דוקא כשאחוז ליתרא בידו אחת והבשר בידו השניה אסור. ודעת רוב הראשונים "דדומיא דאיךך אחריתי (אסור לשקול במים) קאמר, שאין שם זכר לליטרא. והכא נמי, לשקול ביד שיודע לכיון בו משקלו"⁴. וכן פסק השו"ע⁵.

¹ והביאו ריא"ז, וכתב: וכל שכן שהוא מתיר לשקול כנגד הכלי, או כנגד הקופיץ, או כדי לשומרו מן העכברים, ובלבד שלא ישקול כנגד הליטרא.

² אור"ח תקב. מקורות: רי"ף (טו א בדפיו). רא"ש (סי' ט). רמב"ם (הל' שביתת יו"ט, דכ). רי"ד (פסקיו, כ"ח א', ד"ה רבי חייא; הו"ד בשיבולי הלקט, ובאגור). שיבולי לקט (סדר עצרת, סי' רנד). אגור (הל' יו"ט, סי' תרלח). ריא"ז (הלכה ה, סעי' ג-ה).

³ והוכיחו כן הראשונים מירושלמי ומתוספתא. דגרסינן בירושלמי: טבח אומן אסור לשקול בשר בידו, שידו כליטרא הוא. ובתוספתא נמי גרסינן: אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר, אבל שוקל בידו ומניח. ואם היה טבח אומן, לא ישקול בידו מפני שידו כמשקל, אבל

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

האם איסורי שקילה הם דוקא לטבח או אף לשוקל בביתו: דעת המרדכי, דלא אסרו לשקול אלא בלוקח מן הטבח, ואי נמי בשותפין הבאין לחלוק ביניהם (שזה כעובדין דחול). אבל לשקול בתוך ביתו לדעת כמה יבשל, מותר, שכן אדם עושה בתוך ביתו. **והרשב"א** הסתפק בדבר,⁵ והכריע לחומרא.⁶ וכן פסק השו"ע.⁷

אסור לעשות בית יד בבשר: רש"י פירש שכשעושה בסכין, דרך חול הוא (כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו), וביום טוב צריך לשנות, לעשות היכר, שאין מקח וממכר מותר בו. **ורבינו חננאל** ביאר, שעושה מקום לתלותו בו, ואסור, "שנראה כעושה כלי ביום טוב".⁸

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תק)

- ב. אסור לשקל בשר, אפלו בביתו, לידע כמה יבשל; ואפלו לתנו בכף מאזנים לשמרו מן העכברים, אסור אם היא תלויה במקום שרגילים לשקל בה; ואפלו לשקל מנה כנגד מנה, אסור. ומתיר לשקל בידו, שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה יש בה, וטבח אמן אפלו זה אסור; אבל אם הוא יודע לכוון דרך חתיכתו, לחתך לטרא או חצי לטרא, חותך כדרך ואינו חושש.
- ג. אין נוקבין נקב בבשר בסכין לתלותו בו, אבל ביד מתיר. ואם לעשות בו סימן, מתיר אפלו בסכין.

חותך בסכין ונותן לזה ולזה ע"כ. כלומר אף על פי שהוא יודע לאמן את ידיו לחתוך בכיוון, כאלו שוקל בליטרא, אפילו הכי מותר, דמכל מקום אין נראה כאן כעובדין דחול כלל. רשב"א. וכן הוא ברא"ש ובמאירי.

⁴ או"ח תקב. מקורות: רש"י (כ"ח א', ד"ה אסור). אור זרוע (הל' יום טוב, סי' שנז). רשב"א (עבוה"ק ב,ד; ח' ד"ה ואמר). ר"ן (טו א ברי"ף, ד"ה טבח). מאירי (כ"ז ב', ד"ה אמר המאירי המשנה השישית). רא"ש (סי' ט). רבינו ירוחם (נ"ד ח"א). רי"ד (פסקיו, כ"ח א', ד"ה אמר). ריא"ז (הלכה ה, סעי' ד). וכן משמעות לשון רבינו חננאל (כ"ח א') ורמב"ם (יו"ט ד,כ).

⁵ זה לשונו (ח' כ"ח א', ד"ה אמר רב יהודה): ואפשר לי לומר, דלא אסרו לשקול אלא בלוקח מן הטבח, ואי נמי בשותפין הבאין לחלוק ביניהם, כר' חייא ור"ש ברבי, שזה כעובדין דחול, אבל לשקול בתוך ביתו לדעת כמה יבשל מותר, שכן אדם עושה בתוך ביתו. והכי משמע בירושלמי וכו'. ומיהו בגמרי' לקמן בשלהי פרקין (כ"ט א') לא משמע הכי, שהרי אמרו א"ר ירמיה בר אבא אמר רב: האשה מודדת קמח ונותנת לתוך עיסתה, ושמואל אמר: אסור. וכו'. ומיהו אפשר דהלכה כרב וכו'. עיי"ש.

⁶ זה לשונו (בעבוה"ק): וכן אין מחלקין במשקל, שאין משגיחין ביום טוב בכף מאזנים כל עיקר. ואפילו להניח אדם בשר בביתו במאזנים, לא לשקול, אלא לשמרו מן העכברים, אסור. וכן להלן שם (עמ' קס) לגבי מדידת קמח (שהרשב"א קישר ביניהם, כמבואר בהערה לעיל), הביא רשב"א שתי הדעות, שכתב שראוי לחוש שלא להורות להקל.

⁷ או"ח תקב. מקורות: מרדכי (ביצה סי' תרפו). רשב"א (ח' כ"ח א', ד"ה אמר רב יהודה, הסתפק בדין זה; ובעבוה"ק בית מועד, ב,ד, עמ' קמו, הכריע לחומרא).

⁸ וכתב המשנ"ב (תקג, ס"ק טו), **דלפירוש רבינו חננאל, אפילו בעל הבית לעצמו אסור**. משא"כ **לפירוש רש"י**, שאיסורו משום היכר למקח וממכר, אין הדברים אמורים **אלא בקצב המוכר בשר**, שדרכו בחול לעשות נקב בסכין בבשר. וביאר בשעה"צ (ס"ק טז) שגם מדברי הרמב"ם (הל' שביתת יום טוב ג,ו) שנימק "שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול", וקבע ההלכה בדין הפשטת בהמה, ולא בדין איסור שקילה במאזנים (הל' שביתת יום טוב, ד,כ), שאיסורו משום מקח וממכר, נראה כרבינו חננאל. וכתב שמשון השו"ע (או"ח תקג) משמע כרבינו חננאל.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

השחזת סכין ביום טוב

(כ"ח א') **משנה:** אין משחזין את הסכין ביום טוב, אבל משיאה על גבי חברתה (שמשנה מדרך חול).

א"ר הונא: לא שנו אלא במשחזת של אבן (דמתקנת ליה שפיר, דמחזי כמתקן בחול), אבל במשחזת של עץ, מותר.
אמר רב יהודה אמר שמואל: הא דאמרת של אבן אסור, לא אמרן אלא לחדדה, אבל להעביר שמנוניתה, מותר.
מכלל דבשל עץ, אפילו לחדדה נמי מותר.

איכא דמתני לה (לחומרא) אסיפא: בשל עץ מותר. אמר רב יהודה אמר שמואל: הא דאמרת בשל עץ מותר, לא
אמרן אלא להעביר שמנוניתה, אבל לחדדה, אסור. מכלל דבשל אבן, אפילו להעביר שמנוניתה אסור.

איכא דמתני לה אמתניתין: אין משחזין את הסכין ביום טוב. אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא
לחדדה (בין עץ בין אבן), אבל להעביר שמנוניתה, מותר⁹. מכלל דעל גבי חברתה, אפילו לחדדה נמי מותר.

ואיכא דמתני לה אסיפא: אבל משיאה על גבי חברתה, אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא להעביר
שמנוניתה, אבל לחדדה, אסור (בין עץ בין אבן). מכלל דבמשחזת, אפילו להעביר שמנוניתה אסור.

מאן תנא דבמשחזת אסור?¹⁰

אמר רב חסדא: דלא כרבי יהודה. **דתניא:** (1) אין בין יום טוב לשבת, אלא אוכל נפש בלבד. (2) רבי יהודה מתיר
אף מכשירי אוכל נפש.

אמר ליה רבא לרב חסדא: דרשינן (נדרוש) משמך הלכה כרבי יהודה. אמר ליה: יהא רעוא, דכל כי הני מילי
מעלייתא, תדרשון משמאי.

(כ"ח ב') אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף: הוה קאימנא קמיה דרבא, והוה קא מעבר לסכינא אפומא דדיקולא
(משפשף סכין על פי הסל). ואמרי ליה: לחדדה קא עביד מר, או להעביר שמנוניתה? ואמר לי: להעביר שמנוניתה.
וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד, וקסבר הלכה (כרבי יהודה, ומותר לכל איש לעשות), ואין מורין כן (לרבים, שלא
יזלזלו אף בשאפשר לעשותו מבעוד יום).

ואמר אביי: הוה קאימנא קמיה דמר, והוה קא מעבר סכינא אשפתא דרחיא, ואמרי ליה: לחדדה קא בעי מר או
להעביר שמנוניתה? ואמר לי: להעביר שמנוניתה. וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד, וקסבר הלכה ואין מורין
כן.

ואמר רב יוסף: סכין שעמדה (מחריפות שלה, שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה), מותר לחדדה ביום טוב. והני מילי,
הוא דפסקא אגב דוחקא (אבל אם אינה חותכת כלל, אסור לחדדה, דטירחא יתירא הוא¹¹).

⁹. לחדדה, הוי תקון. להעביר שמנונית, אינו אלא כהדחה בעלמא. רש"י.

¹⁰. גירסת רי"ף, העיטור, רא"ש, ורשב"א: מאן תנא דהשחזה אסור. וראה להלן.

¹¹. רש"י. ורז"ה (טו א ברי"ף, ד"ה אין) כתב דהיכא דלא פסקא כלל, שויי מנא הוא (כלומר עשיית הכלי ולא רק תיקונו), ואסור אפילו
לרבי יהודה. שלא היה רבי יהודה מתיר לעשות פחמין לעשות כלי ברזל.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף: אחד סכין שנפגמה, ואחד שפוד שנרצם (שנשבר ראשו), ואחד גריפת תנור וכיריים ביום טוב, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן (שאף אלו מכשירי אוכל הם).

שיטות הראשונים

השחזת סכין: דעת רוב הראשונים, שהלכה כרבי יהודה, אבל מורין כרבנן. **העיטור, רא"ש, ורשב"א** פסקו בשל סופרים, כלישנא קמא לקולא. הלכך, אפילו רבנן מתירים במשחזת של עץ אפילו לחדדה, ובמשחזת של אבן להעביר שמנוניתה. ואסרו רק לחדד במשחזת של אבן. ודעת **הרמב"ם** שהלכה כלישנא בתרא, דלרבנן בכל משחזת אסור לחדד. ולהעביר שמנוניתה, מותר רק בשל עץ.¹² **והרי"ף** לא כתב דברי רב הונא, ולא דברי רב יהודה.¹³ ודעת **גאון, רשב"א, רי"ד, וריא"ז**, שהלכה כרבי יהודה ומורין כן.¹⁴ **והשו"ע** פסק **כרמב"ם**.¹⁵

השחזת סכין במשחזת של אבן: דעת **הרא"ש** דאליבא דרבי יהודה הסובר מכשירי אוכל נפש מותרים, אפילו במשחזת של אבן נמי מותר.¹⁶ וכן דעת **רז"ה, העיטור, ורשב"א**.¹⁷ אבל **הר"ן** כתב דבמשחזת של אבן אפילו רבי יהודה מודה שאסור להשחזתה, לפי שהוא עושה כלי.¹⁸ וכן דעת **הרמב"ם**.¹⁹ וכן פסק **השו"ע**.²⁰

¹² וכשיטתו לפסוק בכל מקום כלישנא בתרא. ומה שכתוב בגמרא מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה, רצה לומר דלחדדה אף בשל עץ אסור, דלא כרבי יהודה. אבל בשל אבן, אף לרבי יהודה אסור, כדלהלן. על פי ביאור הגר"א.

¹³ אלא רק את פסיקת רב חסדא כרבי יהודה, ואת המעשים של האמוראים שמהם הסיקה הגמרא הלכה ואין מורין כן. הרא"ש כתב גם בדעת הרי"ף כשיטתו, והר"ן חלק עליו. עיי"ש.

¹⁴ הרשב"א דייק מדקאמר "בהשחזה אסור", ולא קאמר "במשחזת אסור", שמעין דרב חסדא בכל השחזה שרי, ואפילו בהשחזה של אבן, דבכל השחזה שרי ר' יהודה, ומדרש נמי דרשין לה בפרקא. וכן נמי משמע דאית ליה לרב יוסף, מדקאמר בסמוך סכין שעמדה מותר לחדדה ב"ט. והני מילי דפסיק אגב דוחקא. ומדקאמר מותר לחדדה משמע לחדדה אפילו בכל דבר ואפילו במשחזת של אבן ואורוויי נמי מורין. ומה שאמרו בגמרא הלכה ואין מורין כן, התם כשעמדה בערב יום טוב, דאף רבי יהודה מודי במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב.

¹⁵ או"ח תקטב (ולכן פסק שמחדדה על גבי העץ, מעיקר הדין, והיינו כרבי יהודה, ואין מורין כן. אבל בשל אבן אסור מעיקר הדין, גם לרבי יהודה, כדלקמן. וביאר משנ"ב, ס"ק יא, הוא הדין שיכול להשיאה על גבי סכין אחר כדי לחדדה. ומה שכתב השו"ע 'או אבן', רצה לומר סתם אבן שאינה משחזת. על פי ביאור הגר"א). מקורות: ספר העיטור (עשרת הדיברות, הלכות יום טוב, מחלוקת ג). רא"ש (סי' י). רשב"א (כ"ח א', ד"ה איכא; עבוה"ק, ב"ח, מ' רלז). רמב"ם (הל' שביתת יום טוב, ד, ט). ר"ן (טו א ברי"ף, ד"ה אמר רב). גאון (אוצר גאונים, יום טוב, חלק התשובות, סי' עז; הו"ד בשבולי הלקט). שבולי הלקט (סדר עצרת, סי' רנא). רי"ד (כ"ח ב', ד"ה אמר רב יוסף; הו"ד בשבולי הלקט הנ"ל). ריא"ז (פ"ג, הלכה ו, סעי' ב).

¹⁶ שכתב "אבל הלכה כר' יהודה דאף במשחזת של אבן מותר. דאמתניתין דאין משחזין את הסכין דאוקמא רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר' יהודה. ולהאי טעמא לא הביא הרי"ף הני תרתי לישני דרב יהודה אמר שמואל, משום שלא נאמרו אלא אליבא דרבנן, ואנן כר' יהודה סבירא לן".

¹⁷ אמנם הרשב"א כתב, שאף שכן עיקר, למעשה יש לחוש ולהחמיר כדברי האוסרים.

¹⁸ ובביאור הדבר כתב הר"ן, דהיינו טעמא דמודה רבי יהודה שאסור לעשות כלי, לפי שאי אפשר להתיר במכשירין יותר מכל נפש עצמו, וכיון שאסור לטחון ולרקד, אלמא לא שריא באוכל נפש מלאכות הנעשית לזמן מרובה, וכיון שכן אי אפשר להתיר במכשירין יותר מזה. וכל שהוא עושה כלי, הדבר ברור שהיא מלאכה הנעשית לימים הרבה.

¹⁹ וכמו שמבואר במשנה (ל"ב א') אין פוחתין את הנר, מפני שהוא עושה כלי, ואין עושין פחמין ביום טוב, ואין חותכין את הפתילה. רבי יהודה אומר חותכה באור. ובגמרא שאלו מאי שנא בסכין דלא, דקמתקן מנא, באור נמי קא מתקן מנא! תני רבי חייא: חותכה באור ובפי שתי נרות. ומוכח שאם מתקן הכלי לימים רבים, אסור אף לרבי יהודה. ביאור הגר"א (תקטב, ס"ק ז).

²⁰ או"ח תקטב. מקורות: ראה פסקה קודמת. ר"ן (טו א ברי"ף, ד"ה וקסבר). רז"ה (טו א ברי"ף, ד"ה אין).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקט)

ב. ...אין משחזין את הספין במשחזת שְלֵה, אֲבָל מְחַדָּה עַל גְּבִי הָעֵץ או חֶרֶס או אֶבֶן; וְאִין מוֹרִים דְּבָר זֶה לְרַבִּים כְּדִי שְׁלֵא יָבֵא לְחַדָּה בְּמִשְׁחָזָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשִׁיכֻלָּה לְחַתֵּךְ בְּדַחֲק, או שְׁנַפְגָּמָה; אֲבָל אִם אֵינָה יְכוּלָּה לְחַתֵּךְ כָּלָל, אִין מְשַׁחֲזִין אוֹתָהּ אֶפְלוּ עַל הָעֵץ, שְׁמָא יָבֵא לְהִשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזָה.

מהו להראות סכין לחכם ביום טוב לבדקו

(כ"ח ב') איבעיא להו: מהו להראות (הטבח) סכין לחכם ביום טוב (לבדקו)?

רב מרי בריה דרב ביזנא שרי. ורבנן אסרי.

ורב יוסף אמר: תלמיד חכם רואה לעצמו (בביתו סכין שלו, דלא אוושא מילתא) ומשאילה לאחרים.

שיטות הראשונים

מהו להראות סכין לחכם ביום טוב: פסקו הפוסקים כרבנן דאסרי. ובטעם הדבר, רש"י ורשב"א פירשו, דמיחזי כעובדא דחול, דאוושא מילתא, שנראה שדעתו למכור באטליז. **בעל הלכות גדולות** פירש, דחיישינן דילמא אזיל חוץ לתחום לאחוויי.²¹ והביאוהו רי"ף ורא"ש. וכן פירשו ראבי"ה ומאירי.²² רז"ה כתב, משום דהוה ליה ראיית סכין כעין ראיית מומין של בכור שאסרו, שמעכבת השחיטה, ונראה כמתקן, וכדן את הדין.²³ וכן כתב במחזור ויטרי, דנראה כמתקן. ורמב"ם, סמ"ג, ורמב"ן כתבו גזירה שמא ישחזי במשחזת.²⁴ והשו"ע פסק כרמב"ם.²⁵ והרמ"א הוסיף שבזמן הזה, שכל שוחט רואה סכין בעצמו, לא יבדוק ביו"ט, אלא בשעת הדחק.²⁶

²¹ והקשה עליו הרז"ה, דהא אמרינן לקמן בפרק משילין (ל"ו ב') לא רוכבין על גבי בהמה גזירה שמא יצא חוץ לתחום ופרכינן עלה ש"מ תחומין דאורייתא אלא גזירה שמא יחתוך זמורה אלמא לדידן דקיימא לן אין תחומין דאורייתא ליכא למיגזר משום איסור תחומין! והרמב"ן תירץ ששם אין חשש כל כך, שאין לו צורך חוץ לתחום, ולשמא יצא שלא לדעת לא שכית, משא"כ כאן החשש קרוב (שאין החכמים מצויין בכל מקום בתוך התחום, הלואי בכמה תחומין ימצאו), וכן חששו שמא יצא שלוש פרסאות, דתחומין דידהו דאורייתא לדעת רי"ף וקצת גאונים (ראה בהרחבה ב"נתיבי הלכה" עירובין, ריש פרק מי שהוציאוהו), משא"כ ברוכב על גבי בהמה, אינו שכית שיצא בטעות ג' פרסאות.

²² וכתב המאירי: ומכאן אני אומר, שבזמן הזה שהחכמים מצויין בבתיהם, מותר להראות סכין לחכם.

²³ והקשה הרמב"ן שאם היה בטעם זה עיקר, אף תלמיד חכם בדין הוא שלא יהא רואה לעצמו! והר"ן דחה קושייתו, דלעצמו אינו אלא לברר את הספק, אבל לאחרים אינו אלא שמפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט בו עד שיתן רשות, ונמצאת נתינת רשותו תקון גמור, כעשיית כלי.

²⁴ הרשב"א ומאירי כתבו בדעת הרמב"ם, שרק לעם הארץ אסור, כי רק בו יש חשש שישחזי.

²⁵ או"ח תצחא, מקורות: בה"ג (הו"ד ברי"ף ורא"ש ועוד). רי"ף (טו ב דפיו). רמב"ם (הל' שביתת יום טוב ד, ט). רז"ה (יד א ברי"ף, ד"ה והא). רמב"ן (מלחמות). רא"ש (סי' יב). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה מהו). מחזור ויטרי (סי' תקלו, ד"ה כיסוי הדם). ראבי"ה (ח"ג, הל' יום טוב, סי' תשצ). רשב"א (עבוה"ק, בית מועד, ב, ג). סמ"ג (לאוין עה, ד"ה אמרינן בפרק אין צדין, שם הו"ד רמב"ם ורש"י). המאירי (בית הבחירה, כ"ח ב', ד"ה אין עם הארץ).

²⁶ כי רק לטעם הרמב"ם, שכל שוחט רואה סכין בעצמו, שייך האיסור. מה שאין כן לשאר הראשונים, לא שייכים טעמים אלו. שכן לפי רש"י שפירש דאוושא מילתא, והוי כעובדא דחול, כשהשוחט רואה בביתו, לא אוושא מילתא. לבה"ג שפירש שמא ילך חוץ לתחום, דוקא כשהחכם נמצא חוץ לתחום יש לחוש. לרז"ה שפירש דהוי כעין ראיית מומין, זה דוקא כשהחכם רואה, ואז נראה כדן את הדין.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תצח)

א. אין מראין ספין לחכם ביום טוב לראות אם הוא ראוי לשחט בו, שמא תהיה פגומה ויאמר לו: אסור לשחט בזה מפני פגמתה, וילך ויחדדנה במשחזת. וחכם שראה ספין לעצמו, יכול להשאילו לאחרים. **הגה:** ועכשו בזמן הזה שכל שוחט רואה ספין בעצמו, כל הרוצה לשחט ביום טוב יבדק ספינו מערב יום טוב ולא ביום טוב, שמא ישחזנו (דברי עצמו ומהרי"ל והגהות שחיטה); מיהו אם לא בדקו מערב יום טוב, והוא שעת הדחק, יכול לבדקו ביום טוב (שחיטת ישימים).

תיקון שפוד שנפגם או נשבר

(כ"ח ב') דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף: אחד סכין שנפגמה, ואחד שפוד שנרצם (שנשבר ראשו), ואחד גריפת תנור וכיריים ביום טוב, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן (שאף אלו מכשירי אוכל הם).

אמר רב יהודה אמר שמואל: שפוד שנרצף (נמעך, שדרסו עליו ונעקם, אבל לא נשבר), אסור לתקנו ביום טוב.

(ומקשה) פשיטא! (ומתרץ) לא צריכא דאע"ג דמפשיט בידיה (שאפשר לתקנו ולפושטו בידיו, ואין צריך פטיש).

גרסינן להלן בפרק המביא (ל"ד א):

תנו רבנן: ...אין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו.

שיטות הראשונים

שפוד שנרצף ונרצם: רש"י פירש, נרצף היינו שנעקם מעט, ולפיכך אסור לתקנו, שכן יכול להשתמש בו בלא תיקון, וטרחא דלא צריך הוא. ונרצם שרי, משום שנשבר ראשו.²⁷ **ורז"ה ור"ן** פירשו להיפך, שנרצף היינו נכפף לגמרי, ואסור לתקנו דשוויי מנא הוא. ונרצם היינו שרק התעקם מעט.²⁸ **והרמ"א** פסק **כרש"י**.²⁹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקט)

א. שפוד שִנְרָצָף, אף על פי שהוא יכול לפשטו בידו, אין מתקנין אותו. **הגה:** ודוקא שייכל לצלות בו בלא תקון, אבל אם אינו יכול לצלות בו כך ונשבר ביום טוב, מתר לתקנו (טור); ואין מורים בן לרבים, (רבינו ירוחם ח"ג), שלא לבוא לתקן גם בן בנשבר מערב

ובשעת הדחק אפשר לסמוך על שאר הראשונים. על פי **ביאור הגר"א** (תצח, א, ס"ק ג).

²⁷ והקשה רש"י (ל"ד א', ד"ה ואין), הא אמרינן לקמן באידך פירקין (ל"ד א') בברייתא, דאין מתקנין את השפוד ואין מחדדין אותו! ותיירץ, דההיא דלא כרבי יהודה, אי נמי בנרצם מערב יום טוב ודברי הכל.

²⁸ והא דאין מתקנין את השפוד, מיירי בשל עץ. **ותקון שפוד של עץ היא החלקתו בסכין, ותיקונו וחדודו שויי מנא הוא, ואפילו ר' יהודה מודה.** ושפוד של מתכת שנרצף נמי שויי מנא הוא שהריצוף פחיסה וכפיפה כעין שבירה הוא. בעל המאור.

²⁹ או"ח תקט, א. ובדעת השו"ע (תקט, ב), ביאר הגר"א (ס"ק ה) שפסק כרז"ה. שכן פסק שפוד שרוצים לצלות בו, והיה ארוך יותר מדאי (והיינו דומיא דנשבר, שאינו ראוי לשימוש) אסור לחתכו, ומדסתם, משמע אף בשלא היה יכול לתקנו בערב יו"ט. ואסור אף לרבי יהודה, כפירוש הרז"ה, שאף רבי יהודה מודה דשוויי מנא אסור (ודלא כמג"א, ס"ק ד, שפירש דהשו"ע מיירי באפשר לעשות מאתמול. ולפי זה השו"ע אתי כרש"י). והמשנ"ב (ס"ק ו) כתב בשם אחרונים, דיש להחמיר כדעת המאור והר"ן, ודלא כרמ"א.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

יום טוב, והוא הדין לכל מכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב.
ב. שפוד שרופים לצלות בו והיה ארץ יותר מדאי, אסור לחתכו ולא לשרפו...

מכשירי אוכל נפש ביום טוב

(כ"ח ב') **תניא:** (4) אין בין יום טוב לשבת, אלא אוכל נפש בלבד. (2) רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש.
מאי טעמא דתנא קמא? אמר קרא: ³⁰ "הוא לבדו יעשה לכם", הוא ולא מכשיריו.
ורבי יהודה אמר קרא 'לכם', לכם לכל צרכיכם.
ותנא קמא, הא כתיב 'לכם'!
אמר לך: ההוא לכם ולא לנכרים.
ואידך נמי, הא כתיב 'הוא'!
אמר לך: כתיב הוא וכתוב לכם, ולא קשיא, כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב, כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב.
ואמרין לעיל (כ"ח א):
אמר ליה רבא לרב חסדא: דרשינן משמך, הלכה כרבי יהודה. אמר ליה: יהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא תדרשון משמאי.
גרסינן לעיל, **פרק יום טוב (כ"ב א):**
מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר וכו' מהו לכבות את הדלקה ביום טוב? אמר ליה: אסור. **איתיביה:** אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה, ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה, מותר. ההיא רבי יהודה היא, כי קאמינא אנא לרבנן.

שיטות הראשונים

מכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט: רוב ככל הראשונים פסקו כרבי יהודה שמכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב, מותרין. וכן פסק השו"ע. וכתבו **תוספות ורא"ש** שהלכה כרבי יהודה, אבל אין מורין כן. אי נמי, הא דשרי רבי יהודה, דוקא בדבר שהוא אוכל נפש. אבל בדבר שאינו אלא לתשמיש בעלמא, וכן שלא תתעשן הקדירה, אסור. **והרמב"ן** כתב שמדאורייתא שרו, אלא שחכמים חילקו בהן לפי מה שהן.³¹

³⁰ שמות, פרשת בא, יב, טז.

³¹ הרמב"ן חילק בין: (א) דברים שהם עיקר מכשירי גוף האוכל (כגון גריפת התנור) שאם אתה מחמיר עליו, אתה מונעו לגמרי משמחת יום טוב. (ב) דברים שאינם עיקר אוכל נפש אלא שהם צריכים (כגון כיבוי בקעת שלא יתעשן הבית, כיבוי דליקה מחשש איבוד ממונו, כיבוי נר מפני תשמיש), אסורים לגמרי, בין להורות בין לעשות בהן מעשה. (ג) דברים שהם מכשירי אוכל נפש, אלא שאין צריכים כל כך (כגון סכין שעמדה, שאפשר לשאול מאחר, או להוליך הבהמה לסכין) אין מורין, דשכיחי, ולא יבוא להימנע משמחת יום טוב בגללם. עוד נחלקו הראשונים לגבי עשיית כלי, שדעת רז"ה ור"ן שאסור גם לרבי יהודה, וראה בסמוך לעיל, סוגית שפוד שצריך לתקנו. **ולגבי פסיקת ההלכה, ובשיטות הראשונים בהרחבה, ראה לעיל, כ"ב א',** בסוגיא של כיבוי נר, ובמקורות שם.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תצה)

א. כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביום טוב, חוץ ממלאכת אכל נפש, וחוץ מהוצאה והבערה וכן מכשירי אכל נפש שלא היה אפשר לעשותם מאתמול. הגה: ויש מחמירין אפילו באכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל, אם עשאו מערב יום טוב (אור זרוע ומקרי"ל); מיהו אם לא עשאו מערב יום טוב ויש בו צרך יום טוב, מתר לעשותו על ידי שנוי (סמ"ג ור"ן).

טלטול שפוד שצלו בו בשר

(כ"ח ב') ואמר רב יהודה אמר שמואל: שפוד שצלו בו בשר (ביום טוב), אסור לטלטלו ביום טוב (מיד לאחר שנצלה הצלי, לפי שנמאס ומוקצה, וכבר נעשה צורך יום טוב).

רב אדא בר אבהה אמר רב מלכיו: שומטו ומניחו בקרן זוית.

אמר רב חייא בר אשי אמר רב הונא: והוא שיש עליו כזית בשר.

רבינא אמר: אף על פי שאין עליו בשר מותר לטלטלו, מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים (שמותר לסלקו כדי שלא יזיק).

שיטות הראשונים

האם מדובר בעץ המיוחד לשפוד: הקשו **תוספות** דבפרק מי שהחשיך (שבת קנ"ז א', גבי כרכי דזוזי) אמר שמואל כרבי שמעון, דלית ליה מוקצה, והכא משמע דאית ליה מוקצה. ותירצו, דשאני שפוד, דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו. ונראה מדבריהם דכשמייוחד לשפוד, תורת כלי עליו, ומותר לטלטלו בכל ענין שירצה. ומדברי **רבינו ירוחם** נראה, שאפילו בשפוד המיוחד לצלות בו מיירי.³² **והשו"ע** פסק **כתוספות**.³³

שומטו ומניחו בקרן זוית: **רש"י** פירש בגרירה וטלטול מן הצד.³⁴ **ורשב"א** הסכים לפירושו. ובשם **תוספות** כתב **רשב"א**, דשומטו משמע אפילו בטלטול גמור, וכל שמותר לטלטלו, מותר להניחו בכל מקום שירצה. **והשו"ע** פסק **כרשב"א**.³⁵

טלטול שפוד שאין עליו כזית בשר, לאחר שצלו בו: דעת **רש"י**, **אור זרוע**, ו**רי"ד** דשרי לטלטולי בטלטול גמור, ולסלקו שלא יזוקו בו אנשי ביתו. ודעת **רי"ף** ו**רא"ש** דשרי רק לשומטו ולהניחו בקרן זוית.³⁶ וכן פסק **השו"ע**.³⁷

³² שכתב דמאחר שאינו עושה מעשה כלי, אלא מעשה קוץ בעלמא, לא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו.

³³ או"ח תקיח,ג (שרק אם לקח עץ שאינו מיוחד לשפוד אסור לטלטלו). מקורות: תוספות (כ"ח ב', ד"ה רבינא). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ד, ח"א). כן הבין ב"י מדבריהם.

³⁴ והקשה רשב"א, כיון שיש עליו בשר, אפילו בהדיא יטלטלנו! דמאי שנא מעור שמטלטלו אפילו לבית שמאי, אם יש עליו כזית בשר; ותיירץ, דהכא אין צריך כזית בשר אלא אפילו פחות מכזית. וראה להלן שתלוי הדבר בגירסאות השונות.

³⁵ או"ח תקיח,ג. מקורות: רשב"א (חי' ד"ה אמר שמואל; עבוה"ק, בט, עמ' רמט). תוספות (הו"ד בחי' הרשב"א). וכן הובאו שתי הדעות בחי' המאירי.

³⁶ גירסת רש"י (וכעין זה ברי"ד): אמר רבינא אף על פי שאין עליו בשר **שרי לטלטול**, מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים. אבל גירסת רי"ף ורא"ש: רבינא אמר אפילו אין עליו כזית בשר, **שרי**, מידי דהוה אקוץ ברה"ר. ופירשו, **דלא קאי אטלטול**, אלא אהא דאמר לעיל מיניה, שומטו ומניחו בקרן זוית. ורבינא התיר לשמוט, אף שאין עליו כזית בשר. על פי ב"י.

³⁷ או"ח תקיח,ג. מקורות: רש"י (כ"ח ב', ד"ה שרי). רי"ד (פסקיו, כ"ח ב', ד"ה אמר רב יהודה). רא"ש (סי' יג). אור זרוע (ח"ב, הל' יום טוב,

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

טלטול שפוד שיש עליו בשר: דעת רשב"א, א. שאם יש פחות מכזית בשר על השפוד, מותר לטלטלו מן הצד, ואפילו ללא חשש היזק. ב. ואם יש עליו כזית בשר, מטלטלו טלטול גמור. וכן עולה מגירסת העיטור, אור זרוע, רא"ה, ר"ן, ושבולי הלקט. ולפי גירסת רי"ף ורא"ש, אפילו יש עליו כזית בשר, הותר רק טלטול מן הצד.³⁸

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקיח)

ג. לקח עץ שְׁאִינוֹ מִיַּחַד לְשִׁפּוֹד וְצָלָה בּוֹ בֶּשֶׂר, אִסּוּר לְטַלְטֹלוֹ אַחֲרֵי כֵן, שְׁאִינוֹ כָּלִי, אֲלֵא שׁוּמְטוֹ וּמִנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זֵוִית כְּדִי שְׁלֹא יִזְקוּ בּוֹ, אֲפִלּוּ אֵין עָלָיו בֶּשֶׂר כָּלֵל. **הגה:** וּלְצָרָה אֶכֶל נֶפֶשׁ מִתֵּר לְטַלְטֹל הַכֹּל, אֲפִלּוּ מִקְצֶה (רמב"ם פ"א ומרדכי ר"פ בכל מערבין).

סי' שנז).

³⁸ וביאר בבית"ל (תקיח, ג, ד"ה אפילו), דגירסת רשב"א ודעימיה: "אמר רב חייא בר אשי אמר רב: והוא שיש עליו בשר." ומשמע אפילו פחות מכזית. ועל כרחק לא משום היזק הוא, מידי דהוה אקוץ, שכן זו מימרת רבינא שאחרי זה. ולפי זה הוסיף רשב"א, **דבהיה עליו כזית בשר, אין צריך אפילו לעשות שינוי**, ומטלטל להדיא, ואפילו שלא במקום הזיקא (וכמו דאמרינן לענין עור, במתניתין, פרק קמא, י"א א', דאם יש עליו כזית בשר, מטלטל את העור אגבה). אבל לגירסת רי"ף ורא"ש (והיא הגירסה שלפנינו, דפוס וילנא), הדין האחרון של הרשב"א אין לו מקום, שכן לאחר שהתיר רב מלכיו לשמוט (בטלטול מן הצד, וראה לעיל), אמר רב חייא בר אשי שזה דוקא אם יש עליו כזית בשר. הרי שאפילו בכזית, לא התירו טלטול גמור. מקורות: רשב"א (עבוה"ק, ב"ט, עמ' רמט). עיטור (עשרת הדברות, הל' יום טוב, מחלוקת ג). אור זרוע (ח"ב, הל' יום טוב, סי' שנז). רא"ה (חי' ד"ה אר"ח). שבולי הלקט (סי' רנא). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה והוא). רא"ש (סי' יג).